

O ženách v české religionistice na olomoucké konferenci

JANA VALTROVÁ – MICHAELA ONDRAŠINOVÁ

Ve dnech 20. a 21. září 2017 proběhla druhá religionistická konference pořádaná Katedrou sociologie, andragogiky a kulturní antropologie Univerzity Palackého v Olomouci. V rámci její všeobecně religionistické sekce jsme ve spolupráci s Martou Vohlídalovou z Národního kontaktního centra – gender a věda, které je pracovištěm Sociologického ústavu AV ČR, uspořádaly diskusní panel nazvaný „Religionistika – otevřená věda? Ženy v české religionistice“. Cílem bylo zahájit debatu o problematice (ne)přítomnosti žen v české religionistice, a to nejméně ve dvou rovinách – v rovině vědeckých kolektivů, kde je nízké zastoupení žen nejen v religionistice velmi zřetelné, za druhé pak v rovině bádání, tedy v podobě otázek, jež (ne)jsou vznášeny nebo pokládány za relevantní. Obě roviny vnímáme jako úzce propojené a ovlivňující podobu celého badatelského pole.

Vzhledem k omezenému času nebylo možné oba problémy rozvinout v diskusi rovnocenně, pozornost byla věnována zejména otázce první – zastoupení žen v české vědě, problematikým momentům vědeckých kariér žen a možnostem jejich řešení. Lze podotknout, že mnohé z uvedeného se netýkalo specificky religionistiky, ale českého vědeckého prostředí obecně. Následující zpráva mapuje jen některé z myšlenek, které v rámci panelu zazněly; mnohé z nich by si jistě zasloužily podrobnější analýzu a diskusi.

Celkově nejde o téma nijak nové, například na úrovni světové religionistické organizace IAHR existuje již od roku 2006 platforma nazvaná „IAHR Women Scholars Network“, jejímž cílem je podporovat činnost a spolupráci žen ve světové religionistice.¹ V české religionistice ale situace žen výrazněji tematizována není,² přestože zkušenosti a osudy některých žen-vědkyň opakovaně ukazují na v určitých ohledech disfunkční nastavení vědeckého provozu. Domníváme se, že tyto problémy by měly být reflektovány a řešeny celou vědeckou komunitou, neboť je ztrátou pro

1 Pro více informací o této platformě viz <<http://www.iahr.dk/wsn/index.php>>.

2 V českém religionistickém prostředí se „ženská tematika“, i když ve zcela jiném kontextu, objevila v roce 1995 v souvislosti s konferencí „Žena v náboženstvích světa“, kterou uspořádala Česká společnost pro studium náboženství (dnešní Česká společnost pro religionistiku). Některé příspěvky z této konference byly publikovány v časopise *Religio: Revue pro religionistiku* 5/1, 1997.

celý obor, pokud dobré badatelky nemají možnost se profesně rozvíjet či vůbec v oboru pracovat. Cílem olomouckého panelu proto bylo otevřít diskusi, která dá prostor všem aspektům řešení problematiky a stane se přátelskou výzvou k hledání společného řešení.

S podrobným příspěvkem vystoupila Marta Vohlídalová z Národního kontaktního centra – gender a věda, která prezentovala souhrnná data týkající se přítomnosti žen v české vědě, zejména s přihlédnutím ke společenským vědám. Z výzkumů zaměřených na kariéru žen v české vědě nepřekvapivě vyplývá, že jednou z hlavních překážek plynulého pokračování vědeckých kariér žen je rodičovství, ať už faktické, či předpokládané. Návaznost vědeckých kariér je přitom povážlivě ohrožena zejména tehdy, když pracovní smlouva končí v průběhu rodičovské dovolené. Návrat k dříve započaté práci je tak závislý na vstřícnosti a možnostech pracoviště takovou smlouvu prodloužit. V této souvislosti byla v diskusi připomenuta i druhá stránka věci, totiž problém, jak se mají sama pracoviště vyrovnávat s personálními změnami a „přerývkami“ způsobenými rodičovstvím. Propojenost těchto problémů ukazuje, že zastoupení žen v české vědě není vhodné nahlížet jako izolovaný jev, ale jako otázku, která si žádá především otevřenost ve vzájemné komunikaci a snahu hledat uspokojivá řešení, a to jak pro badatelky samotné, tak pro jejich pracoviště.

V diskusi bylo otevřeno také téma dalších kariérních možností vědkyň, kterým se podařilo po ukončení rodičovské „dovolené“ pokračovat ve vědecké kariéře, ovšem nadále nesou důsledky svého profesního „výpadku“. V jejich životopisech zpravidla zeje „publikační díra“ způsobená roky strávenými péčí o děti, což se bohužel promítá do hodnocení jejich dosavadní činnosti například grantovými agenturami. Byla též připomenuta nedávná snaha zástupců České společnosti pro religionistiku upozornit na tento problém při jednání s GA ČR, která se však nesetkala s jasnou odpovědí.

Krátce byla též představena velmi rámcová data týkající se poměru počtu absolventů a absolventek religionistiky na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity v Brně. Ta ukázala, že výrazná převaha počtu absolventek bakalářského stupně studia se již v magisterském studiu obrací ve prospěch poněkud vyššího počtu absolventů-mužů. V doktorském studiu je potom převaha absolventů-mužů ještě výraznější. Jaké jsou příčiny tohoto jevu, je otázkou pro podrobnější výzkum. V magisterském studiu to však lze jen stěží připisovat příklonu absolventek bakalářského studia k mateřství, vezmeme-li v úvahu současný průměrný věk prvorodiček. Nakolik jde o brněnské specifikum, je samozřejmě otázkou. Stejně tak je možné se ptát, kam tyto absolventky bakalářského (případně magisterského) studia směřují, jestliže to pravděpodobně není na mateřskou „dovolenou“? To vše jsou otázky, které si заслужují další pozornost. Upozorňují také na to, že

problematiku ženských vědeckých kariér není možné redukovat jen na téma rodičovství.

Ostatně samotná dualistická perspektiva kladoucí proti sobě priority „rodiny“ a „profese“ staví ženy před zdánlivou nutnost volby mezi těmito dvěma sférami. Obě však patří stejně právoplatně do životů vědkyň i vědců, jak mohou potvrdit také mnozí badatelé-otcové. Přestože tedy závěr diskuse vyzněl spíše tak, že jde o záležitost žen, s níž se musejí vypořádat především ony samy, bude snad časem zřejmé, že jde o věc společnou. Skloubení profesního a rodinného života je výzvou, které čelí badatelé i badatelky, a pravidla vědeckého provozu by tuto skutečnost měla zohlednit. Ve výsledku totiž nejde „pouze“ o jakýsi „ženský problém“, ale o řešení otázek dotýkajících se základních hodnot a ideálů, které utvářejí současný vědecký provoz (včetně hodnocení a financování vědy).³

Na samotný závěr byla v diskusi pouze pootevřena další rovina celé záležitosti, kterou je otázka, jak se (ne)přítomnost žen v akademii promítá do badatelských (ne)zájmů oboru. Tomu bude, doufejme, věnována podrobnější pozornost při některé z dalších religionistických konferencí.

Za zmínku také stojí, že několik týdnů po konferenci vznikla z popudu badatelek AV ČR iniciativa VĚDMA, která vyzývá předsedkyni Akademie věd k zahájení změn vedoucích ke zlepšení podmínek žen-matek v české vědě.⁴ Nelze než doufat, že tato iniciativa skutečně povede k pozitivním změnám.

---

3 Viz Alice Červinková – Marcela Linková, „Vyjednávání hranic, utváření nových prostorů“, in: Marcela Linková – Alice Červinková (eds.), *Myšlení hranic: Genderové pohledy na racionalitu, objektivitu a vědoucí subjekt*, Praha: Sociologický ústav AV ČR 2005, 9-22: 13.

4 Informace o iniciativě a obsah dopisu adresovaného předsedkyni AV ČR lze nalézt na <<http://genderaveda.cz/vedma-na-podporu-vedkyn-matek/>>.